

OHRİ GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ *Ottoman Traces in the Surroundings of Ohrid Lake (Macedonia)*

Yrd. Doç. Dr. Halil KURT

*Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
hkurt@marmara.edu.tr*

Uzman Necibe Nur ALAYDIN

*Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans
Öğrencisi*

ÖZET

Osmanlı Devleti beş asırdan fazla hüküm sürdüğü Balkanlar'da bir kısmı günümüze ulaşabilen çok sayıda tarihi ve kültürel eserler bırakmıştır. Makedonya'nın güneybatısında yer alan Ohri Gölü ve yakın çevresi, doğal güzellikleri, zengin tarihi ve kültürel varlıkları ile balkanlarda turizm potansiyeli en fazla olan yerlerden biridir. Ohri ve Struga şehirleri, Osmanlı kültür ve medeniyetine ait birçok cami, türbe, tekke, mescit, medrese, han, hamam, çarşı ve bedesten gibi abidevi yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Osmanlı-Türk sivil mimarisinin izlerini taşıyan meskenler de günümüzde varlığını sürdürmektedir. Ohri'de günümüze kadar ayakta kalabilen ve turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği camiler arasında, Ali Paşa, Zeynelabidin Paşa, Emin Mahmud, Hacı Turgut, Hacı Hamza, Haydar Paşa ve Kuloğlu camileri yer almaktadır. Ayrıca Ohri şehir merkezinde birkaç kilise ve manastırda da Osmanlı'nın izlerini görmek mümkündür. Ayasofya Kilisesi ve Aziz Kliment Manastırı bir dönem Osmanlılar tarafından camiye dönüştürülmüş olan dini yapılarıdır. Sinan Çelebi Türbesi ve Mehmet Hayati Halveti Tekkesi de Ohri'de ziyaret edilen diğer İslami yapılar arasında bulunmaktadır. Ohri'ye birkaç kilometre uzaklıktaki Aziz Naum Manastırı'nın yanında ise Sarı Saltuk Türbesi'nin izleri mevcuttur. Osmanlı idaresi süresince Balkanlar'da tasavvuf erbabi müritler vasıtasıyla kurulan tekkeler, Müslüman tebaa arasında yaygın ilgi görmüştür. Bunlardan Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi, 18. yüzyıla ait tipik bir Osmanlı mimari örneğini temsil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, Ohri Şehri, abidevi yapılar*

ABSTRACT

The Ottoman State, having ruled the Balkans more than five centuries, left behind a large number of historical and cultural monuments. Located in the southwest of Macedonia, the Ohrid Lake and its surroundings, with their natural beauty, as well as with their historical and cultural richness, constitute one of the sites with the highest touristic potential in the Balkans. The cities of

Ohrid and Struga contain a lot of monumental structures belonging to the Ottoman culture and civilization, such as mosques, mausoleums, dervish lodges, prayer rooms, inns, baths, bazaars and markets. Residences conserving the traces of civil Ottoman-Turkish architecture still exist today. In Ohrid, among the mosques survived until nowadays and frequently visited by the tourists are to be mentioned those of Ali Pasha, Zeynelabidin Pasha, Emin Mahmud, Hadji Turgut, Hadji Hamza, Haydar Pasha and Kuloğlu. In addition, at several churches and monasteries located in the center of Ohrid city can also be remarked the Ottoman traces. The Hagia Sophia Church and the Monastery of St. Clement constitute religious edifices that for a certain period were used by the Ottomans as mosques. The Mausoleum of Sinan Celebi and the Halveti Mehmet Hayati Lodge also belong to the Islamic edifices frequently visited in Ohrid, while a few kilometers away from Ohrid, near the St Naum Monastery, are to be found the remnants of Sarı Saltuk Mausoleum. During the Ottoman rule in the Balkans, the lodges built with the mediation of Sufi murshids were very widespread among the Muslim population. Among these, the Halveti Hayati Hasan Baba Lodge represents a typical example of the 18th century Ottoman architecture.

Keywords: *Ottoman Empire, City of Ohrid, monumental structures*

1.GİRİŞ

Makedonya kuzey yarımkürede, Balkan Yarımadası'nda, 40°51' ve 42°22' kuzey enlemleri ile 20°27' ve 23°05' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Sırbistan, doğusunda Bulgaristan, güneyinde Yunanistan ve batısında Arnavutluk ile komşudur (Şekil 1). Makedonya, sahip olduğu coğrafi konumu itibariyle Balkan Yarımadası'nın adeta kalpgâhı durumundadır.

Bugün için Makedonya 3 ayrı bölgeye ayrılmaktadır. Birinci bölge, eski Yugoslavya Federasyonu'nun 6 cumhuriyetinden biridir. İkinci bölge, Ege veya Adalar Makedonya'sı olarak bilinmekte ve Yunanistan'ın kuzeyinde ayrı bir yönetim bölgesini oluşturmaktadır. Çok az bir kısmını oluşturan ve Bulgaristan veya Pirin Makedonya'sı olarak bilinen kesim ise, Makedonya'nın kuzeydoğu bölümünü teşkil etmektedir. Günümüzde bağımsız Makedonya Cumhuriyeti'nin toplam yüzölçümü 25.333 km²'dir (Özey, 2000, s.327).

Ohri Gölü, Makedonya'nın güneybatısı ile Arnavutluk'un doğu sınırları arasındaki dağlık bir bölgede bulunur. Göl sahasının 248 km²'si

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Makedonya'ya, 110 km²'si Arnavutluk'a aittir. Yaklaşık 87 km'lik uzunluğa sahip olan göl kıyılarının 56 km'si Makedonya, 31 km'si Arnavutluk sınırları dâhilinde yer almaktadır. Göl kıyısı ve yakın çevresinde 3 şehir yer almaktadır. Bunlar, Makedonya'daki Ohri ve Struga şehirleri ile Arnavutluk'taki Pogradec şehridir (Şekil 2). Bu şehirler dışında göl çevresinde çok sayıda küçük balıkçı köyleri de vardır (Kurt, 2012, s.12).

Şekil 1: Makedonya'nın Siyasi Haritası

Yaklaşık 2600 km²'lik bir alanı sulayan göl, esas olarak doğu kıyısındaki yeraltı kaynakları tarafından (toplam akışın % 50'si kadar) beslenmektedir. Bunun dışında direkt yağışlar ve nehirler gölün beslenmesinde yaklaşık % 25'e tekabül etmektedir. Göl suyunun % 20'den fazlasını da tek başına 150 m daha yüksekte bulunan, gölün güneydoğusundaki Prespa Gölü karşılamaktadır. Bu sular iki göl arasında yer alan Galiçica Dağı'nın karstik alanında batmakta, sonrasında Makedonya ve Arnavutluk sınırı yakınındaki Aziz Naum kaynaklarına yakın bir yerde yüzeye çıkmaktadır. Gölün diğer su sağlayıcılarından biri

de Ohri şehri yakınlarındaki Bilyana kaynaklarıdır (Design, 2014, s.15). Ohri Gölü, kuzeyinde bir gidegenle Kara Drin Nehri'nin de kaynağı durumundadır. Başlangıç noktası göl kıyısındaki Struga şehri olan nehir, Arnavutluk'taki Ak Drin ile birleştikten sonra Adriyatik Denizi'ne sularını boşaltmaktadır. Ohri Gölü'nün su seviyesi, gölün sularını drene eden Kara Drin'in taşıdığı su ile dengelenmektedir.

Şekil 2: Ohri ve Prespa Gölleri çevresinin topografya haritası

Balkanlar'ın en eski ve en derin gölü olan Ohri'nin azami derinliği 288 m iken, ortalama derinliği 151 m'dir. Maksimum uzunluğu 30 km olan gölün, en geniş yeri 14 km'dir. Etrafı 2000 m'nin üzerindeki dağlarla çevrili olan göl, deniz seviyesinden yaklaşık 695 m yükseklikte yer almaktadır. Hemen hemen elips bir şekle sahip olan göl, kuzey - güney yönünde uzanmaktadır. Göl suyunun yaz aylarındaki ortalama sıcaklığı kıyıya yakın yerlerde 26°C iken bu sıcaklık suyun yüzey kısmında 24°C'lere ve en derin kısımlarda ise 6°C'ye inmektedir (Kuzman, 2009, s.14). Açık kristal yapıdaki suya sahip olan gölün güneşli günlerde takriben 20 m derinliğe kadarlık kısmı görülebilir.

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Ohri Gölü, 4.5 - 5 milyon yıl önce oluşmasına rağmen, doğal ortamın aynı kalmasından dolayı flora ve fauna formlarını değişmeden korumayı başarmıştır. Avrupa'nın en eski ve en derin göllerinden biri olan Ohri Gölü, benzersiz akuatik ekosistemi ve 200'den fazla endemik türüyle dünya çapında bir üne sahiptir. 10 tanesi endemik olmak üzere 17 balık türüne ev sahipliği yapan gölde, ticari değeri yüksek olan çok lezzetli balıklar mevcuttur. Özellikle bunlardan "letnica" ve "belvica" çok iyi bilinen ve başka hiçbir yerde benzerlerine rastlanmayan balık türleridir. İlginç başka bir balık türü ise Ohri incisi yapımında kullanılan "plastica" dır. Yılan balığı ve sazanı da meşhurdur. Göl, balık bakımından zengin olması sebebiyle balık avcılığı bölgenin yerli halkının en önemli ekonomik uğraşı durumundadır. Bununla birlikte sportif balıkçılık da turistler için önemli bir faaliyettir.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde bu gölde başka bir diyarda görülmeyen türlü türlü balıkların varlığından, özellikle yılan balığının misk ve ham amber gibi güzel kokusu olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca uştuk balığı, misarya balığı, sazan balığı ve alabalığın da lezzetli balıklar arasında bulunduğu ve bunlarda balık kokusunun asla olmadığından söz etmektedir (Kahraman, 2011, s.707). Sahip olduğu tüm bu güzelliklerle Ohri Gölü, 1979 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmiştir.

1.1.Ohri Şhrinde Osmanlı Kültür ve Medeniyetine Ait Eserler

Adı Makedoncada ve bütün Slav dillerinde "Ohrid", Arnavutçada "Oher", Osmanlı dönemi ve günümüz Türkçesi'nde "Ohri" olan şehir, Ohri Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında, bu göle doğru çıkıntı şeklinde sokulan bir burnun yamaçları üzerinde, deniz seviyesinden 792 m yükseklikte kurulmuştur. Ohri, Makedonya'nın güneybatısında 41° kuzey paraleli ile 20° doğu boylamı arasında konumlanmaktadır. 2002 Sayımına göre 42 033 kişni yaşadığı Ohri'de nüfusun % 80'i Makedon etnik grubuna mensup Hıristiyan Ortadokslardan, % 20 si de Arnavut ve Türk etnik grupların oluşturduğu Müslümanlardan teşekkül etmektedir.

1.2.Ohri Şhrinin Gelişimi

VI. yüzyılın başlarından itibaren Balkanlar'a yönelik Slav göçleri sonucunda burada yoğun bir Slav iskânı gerçekleşti. Ohri'ye gelen Kiril

ve Metodi'nin öğrencileri Aziz Kliment ve Aziz Naum'un gayretleriyle kasabadaki Slavlar Ortodoksluğu benimsedi. Aziz Kliment 916'da Ohri Edebiyat Okulu'nu kurdu. Bölgedeki dinî hayatın merkezini oluşturan Ohri 1000 yıllarında başpiskoposluk haline geldi; Slav Hristiyanlığının merkezi görevini ifa edip bu konumunu yüzyıllar boyunca korudu. 976-1018 yılları arasında Batı Bulgar İmparatorluğu'nun başşehri oldu. Bizans İmparatoru II. Basileios'un Bulgarları yenmesiyle 1018'de Bizanslıların idaresi altına girdi. Uzun süre Bizans idaresinde kalan Ohri şehri 1334'te Sırp Kralı Stephan Duşan tarafından ele geçirildi.

XIV. yüzyılın ikinci yarısında Balkanlar'da fetih faaliyetini yoğunlaştıran Osmanlı Devletinin Ohri şehrini hangi tarihte fethettiği konusunda kesin bilgi yoktur. Muhtemelen Manastır ve Pirlepe'ye oradan Arnavutluk'a uzanan akınlar sırasında 1385'te Osmanlı hâkimiyetine girdi. Bazı Slav kaynaklarında, Sırp yönetiminin sonlarına doğru Pirlepe merkezli Kraljević Marko Prenslığı'nin bir parçası olan Ohri'nin Kraljević Marko'nun 1395'deki Rovin savaşında ölümünün ardından aynı yıl Osmanlı idaresine alındığı belirtilir (Kirovski vd., 1978, II, 8). Bu durum, Kraljević Marko'nun I. Murad ve I. Bayezid'e vasal olması ve bu bölgedeki bazı yerlerin ona bırakılmış bulunmasından kaynaklanmıştır. Burayı vasalların idaresine veren Osmanlılar 1395'te onun ölümü üzerine idareyi doğrudan üstlenmiş olmalıdır.

Osmanlı idaresine girdikten sonra Ohri bir sancak merkezi haline getirildi. Aydın Beyi Cüneyd Bey'in sancak beyi olarak görev yaptığı 1406 yılında Ohri kasabasının fizikî durumuyla ilgili bilgiler XVI. yüzyıla ait tahrir kayıtlarında bulunur. Surlarla çevrili şehir, 4000 kişinin barınabileceği bir kapasiteye sahip olup Osmanlı öncesinde yaklaşık 2500-3000 dolayında bir nüfusu mevcuttu. Osmanlı idaresinin ilk yüzyılına ait herhangi bir istatistikî kayıt bulunmaz. Yalnız XV. yüzyılın ikinci yarısında Ohri'deki Yahudilerin fethin ardından İstanbul'a yerleştirildiği, yeni kurulan Elbasan kasabasına 1466'da yetmiş üç ailenin sürüldüğü bilinmektedir. Bu durum şehrin önemli sayılabilecek bir nüfus kaybına uğradığına işaret eder. XVI. yüzyılın ilk yarısında Ohri'de 349'u Hristiyan, 93'ü Müslüman olmak üzere toplam 441 hânelik bir nüfus (2000-2500 arası) vardı. 1583 yılına ait tahrir kayıtlarına göre yirmi beş mahalleli Ohri'de 263'ü Hristiyan, 270'i Müslüman 533 hâne mevcuttu. Bu rakamlar, Müslüman nüfustaki büyümeye oranla şehrin toplam nüfusunun sabit kaldığını gösterir. Şehirdeki İslâmlaşma bir taraftan Türk

göçleri, diğer taraftan yerli Hıristiyan Arnavut halkın ihtidâsıyla ilgilidir. 1634 kayıtları kasabada Hıristiyan ailelerinin sayısının 210'a gerilediğini, 1664'te ise 142'ye kadar düştüğünü ortaya koyar (Aruçi, 2007, s.330).

1.3.Ohri Şehrindeki Abidevi Yapılar

UNESCO'nun 1980 yılında Dünya Miras Listesi'ne dahil ettiği bu şehirde Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda abidevi yapı yer almaktadır. Ohri, 1385'te Osmanlı idaresi altına girdikten sonra bir sancak merkezi haline getirilmiştir. Buradaki Hıristiyan halk, şehrin idaresine anlaşma ile el konulduğu için yerinde bırakılmış ve sur içindeki yerleşim yerlerini korumuştur. Bunlara ait kiliselerdeki ikona süslemeleri ve birçok sanat eserinin restore edilmesi de Osmanlı Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Fethin ilk dönemlerinde buraya yerleştirilen Müslüman ahalinin ve garnizonun dini ihtiyaçları için iki kilise camiye çevrilmiştir. Bunlardan biri 1056'da Bizans Dönemi'nde inşa edilen Ayasofya Kilisesi'dir. Dış kalenin yüksek bir noktasındaki İmaret Camii (Fatih Sultan Mehmed Camii) de, Aziz Kliment Manastırı'nın harabeleri üzerinde inşa edilmiştir.

Ohri hakkındaki en geniş bilgi, 1670 yılında şehri ziyaret eden Evliya Çelebi tarafından verilmektedir. Onun kayıtlarına göre burada çevresi 4000 adım olan, 40 kuleli büyük ve kuvvetli bir kale vardı. Çoğunlukla Müslümanların yaşadığı aşağı şehirde 400 kadar ahşap ev, 150 kadar dükkan, 17 cami ve mescid mevcuttu. Evliya Çelebi ayrıca bu dönemde kasabada 160 adet Hıristiyan ve 300 Müslüman hanesinin varlığına işaret etmektedir.

Balkanlar, Slavlarla birlikte gelen inanç sistemi sayesinde Hıristiyanlaşırken; bazı Türk kavimlerinin özellikle de Osmanlı Türklerinin bölgeye gelmeleriyle İslamiyet'in yayılmaya başladığı bir yer olmuştur. Osmanlı'nın diğer vilayetlerinde olduğu gibi Makedonya'da (Selanik, Manastır, Kosova, Ohri) da İslami gelenek, eğitim ve kültürün temelini bölgede kurulan tekkeler, türbeler, mektepler ve medreseler teşkil etmiştir. Bazı değişimlere rağmen, bu gibi müesseselerin günümüze kadar gelebildikleri görülmektedir (Ural, 2011, s.2-18). Osmanlı Devleti, 500 yıldan fazla hüküm sürdüğü Balkanlar'da bugün hala izleri silinmemiş olan çok sayıda tarihi ve kültürel miras bırakmıştır. Camiler, medreseler, türbeler, imarethaneler, şifahaneler, köprüler,

kaleler, bedestenler vb. mimari eserler bunlar arasında bulunmaktadır (Sarinay, 2006, s.9).

Ohri'de İslam kültür ve medeniyetinin sembolü halindeki mimari yapılar, özellikle Osmanlı Devletinin şehri fethinden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Ohri'deki Osmanlı eserleri arasında cami, tekke, mescid, hamam, çarşı, saat kulesi ve Osmanlı sivil mimarisine ait evler yer almaktadır. Ali Paşa, Hacı Hamza, Haydar Paşa, Emin Mahmud, Hacı Turgut, Zeynelabidin Paşa, Keşanlı ve Kuloğlu camileri ile Sinan Çelebi Türbesi, Haydar Paşa Türbesi ve Pir Mehmet Hayati Halveti Tekkesi günümüze kadar varlığını koruyabilmiş Osmanlı Dönemi'ne ait İslami yapılardır. Ohri'ye 29 km uzaklıktaki Aziz Naum Manastırı'nın yanında ise Sarı Saltuk Türbesi'nin izleri bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı Dönemi'nden bu yana cami fonksiyonunu kaybeden İmaret Camii, 2000 yılında dönemin VMRO DPMNE iktidarı tarafından yıktırılmış ve eski kilisenin bir devamı olarak Aziz Kliment Manastırı inşa edilmiştir. Ayasofya Camii'nin içindeki minber de 2001 yılında yıktırılıp, yerine kilise atları yapılmıştır (Aruçi, 2007, 332).

Osmanlıların Ohri'ye yerleşmesiyle şehir çok kültürlü haliyle her alanda gelişmesini sürdürmüştür. Farklı dinler (Müslümanlar ve Hristiyan Ortodokslar), diller (Türkçe, Arnavutça ve Slav Dilleri), etnik topluluklar (Türkler, Arnavutlar ve Slavlardan oluşan Sırp ve Makedonlar) iç içe yaşama kültürü ve hoşgörüsü asırlarca devam etmiştir. Ohri'de yaşayan halklar bu dönemde kendi dini inançlarını, milli kimliklerini ve dillerini korumuşlardır. Bugün Ohri'de mevcut olan Hristiyan inancına ait bazı kiliseler de Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiş ve eski dönemlerden kalanların da onarılmasına özen gösterilmiştir. Osmanlılar ilk dönemlerde kale içinin en yüksek yerinde yerleşmişler ve burada, İmaret Camii'nin etrafında, kervansaray, mektep, zâviye ve aş evinden oluşan İmaret Külliyesi'ni inşa etmişlerdir. Zamanla surların dışına çıkarak düzlük alanlarda mahalleler kurmuşlardır. Müslüman ahalinin ibadet etmeleri için merkez camileri ve mahalle mescidleri yapmışlardır. Aradan bir yüzyıl geçmeden Ohri şehri, bir İslam merkezi haline getirilmiştir. Tasavvufi anlayışların yayılmasıyla tekke ve zâviyelerin yapımına da önem verilmiştir.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Müslüman mahallelerinden; Ohrizâde, Tekke, Haydar Paşa, Koca Siyavuş Paşa, Zulmiye, Hacı

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Hamza, İskender Bey, Yunus Voyvoda, Koçi Bey, Emin Mahmud, Kara Hoca gibi seçkin mahallelerin isimlerini zikretmiştir. 1670 yılında Ohri'yi ziyaret eden Evliya Çelebi, tarihi eserlerden söz ederken; 17 adet cami, 17 mahalle mescidi (İskender Bey, Yunus Voyvoda, Koçi Bey, Emin Mahmud, Kara Hoca, Çınarlı ve Çarşı mescideleri), 2 adet bilgin medresesi, 7 adet mektep, 3 adet han, 2 adet hamam (Ohrizade ve Gazi Hüseyin Paşa hamamları), 150 adet dükkanın bulunduğu çarşı ve bedestenden bahsetmiştir. Ayrıca ilim sahiplerinin toplandığı 7 adet kahvehanenin varlığından söz etmiştir.

Ekrem Hakkı Ayverdi, Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri isimli çalışmasında, Ohri'de bulunan camileri harf sırasına göre dizerek bilgiler vermeye çalışmıştır. Ayrıca Semavi Eyice'nin de "Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri" adlı makalesinde şehirdeki cami, tekke, türbe, mescid ve hamamlarla ilgili önemli bilgiler verdiği görülmektedir. Ohri şehrinde her camiye ait vakfiyeler de vardı. Osmanlı Dönemi'nde Balkanlar'daki en eski vakfiyelerden biri, bugün Ohri'deki İmaret Tepesi'nde türbesi bulunan Ohrizade Sinaneddin Yusuf Çelebi'ye ait vakfiyedir.

Makedonya'daki Ohri Başpiskoposluğu 1767'de Osmanlılar tarafından kaldırılmış ve Rum Ortodoks Kilisesi'nde tam bir tekkeleşmeye gidilmiştir (Türkan, 2012, s.135). Makedonya'da Halveti tarikatının en çok tanınan ve faaliyetlerini günümüze kadar devam ettiren kolu, Hayatilik'tir. Hayatilik, Pir Mehmed Hayati (1766 –1767) tarafından kurulmuştur. Pir Mehmed Hayati, 1667 yılında Ohri'ye gelmiş, ancak şehir yöneticileri kabul etmeyince şehrin dışında bir tekke kurmuştur. Sonunda Ohri'de bulunan Tekke Camii (Zeynelabidin Paşa Camii) nin yanında bir tekke kurmayı başarmıştır. Şeyh Mehmed Hayati, Ohri'de kurduğu tekkede bir hayli halife yetiştirmiş ve etraftaki bölgelere göndermiştir (İzzeti, 2003, s.182-183). Osmanlıların Balkanlar'dan çekilmesiyle bu tarikata ait tekkelerin çoğu ya yıkılmış ya da terk edilerek harabe haline dönmüştür. Ohri şehir merkezinde Pir Mehmed Hayati Türbesi, yanında Tekke Camii ve haziresideki Zeynelabidin Paşa ile zevcesinin kabirleri günümüze kadar ulaşabilen az sayıdaki tarihi kültürel değerlerimiz arasında yer alır.

Ohri'de Osmanlı Dönemi'ne ait birçok türbenin yıkıldığı ve bugün onlardan hiçbir izin kalmadığı görülmektedir. Göl kıyısında yer alan Sazlık Mahallesi'nde, Yunus Voyvoda Camii yanındaki Dalga Baba

Türbesi, ilk Sırp döneminde yıkılmıştır. Ali Çelebi Mahallesi'nde bulunan Şeyh Hasan Halveti Tekkesi ve Şeyh Hasan Türbesi ve yine bu mahalledeki Cihangir tarikatına mensup Garipler Tekkesi (Şeyh Kaylule Tekkesi) de yıkılmıştır. Keza, Hacı Turgut Mahallesi'ndeki Şeyh Taktuk Kaplan Baba tekke ve türbesi ile buraya yakın bir yerde bulunan İsmail Baba Türbesi de yıkılmıştır.

Semavi Eyice, Ohri Çarşısı'nda faal durumda büyük bir hamamın varlığına işaret etmektedir. Ali Paşa Camii'nden göle doğru uzanan caddenin üzerinde bulunan bu hamamın dış mimarisinde kayda degecek bir özelliğin görülemediğini söylemektedir. Diğer hamamın ise, Struga yolu üzerinde sağ tarafta, bulunduğunu ve itinasız bir işçilikle yapılan bu binanın da kayda değer bir özelliğinin olmadığını zikretmektedir (Eyice, 1965, s.144).

Uzun yıllar (500 yılı aşan bir süre) Türk hakimiyetinde kalmış olan Ohri'de yukarıda sözü edilen çoğu eserlerin şu anda mevcut olmadığı görülmektedir. Bugün Osmanlı Dönemi'nden kalan 10 adet camiyle Haydar Paşa, Sinan Çelebi ve Pir Mehmed Hayati'ye ait türbe yapıları, bir adet hamam, iki adet mescid, bir adet saat kulesi, Osmanlı sivil mimarisinin izlerini taşıyan geleneksel Türk evleri ile Ohri Çarşısı, bu döneme tanıklık eden tarihi Türk – İslam eserleridir.

1.3.1.Ali Paşa Camii

Ali Paşa Camii, Ohri Çarşısı içinde ünlü Çınar ağacına yakın bir yerde yer almaktadır. 1573'te Süleyman Paşa tarafından yapılan cami, 1823'te Belgrad veziri olan Maraşlı Ali Paşa tarafından onarımı yapıldığı için onun adıyla anılmıştır. Cami bugün Ohri şehir merkezinde yer alan çarşı içinde sağlı sollu dükkanların arasında kalmış bir görüntüde olup, kare planlı bir yapısal özellik taşımaktadır. Bahçesinde son yıllarda inşa edilmiş bir şadırvanı da bulunmaktadır. Ayrıca minaresinin yıkılmış olduğu anlaşılan caminin, dışarıdan bakıldığında sadece kubbesinin belli bir bölümü görülebilmektedir. Ali Paşa Camii'nin daha önceki dönemlerdeki durumu hakkında bilgi veren Evliya Çelebi, Ekrem Hakkı Ayverdi ve Semavi Eyice'ye göre cami, içten 12.50 x 12.50 m ölçüsünde olup, duvarı 1.25 m'dir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Ali Paşa Camii'nden bir görünüm

1.3.2.Emin Mahmud Camii

Bu cami yapısal özellikleri açısından Ohri'de çok az rastlanan camiler arasında yer almakta ve Ohri'ye özgü ayrı bir tarz taşımaktadır (Ayverdi, 1981, s.138). Cami bugün Ohri - Struga yolu üzerindeki eski bir hamamın tam karşısında yer almaktadır. En son 1996'da tadilat görmüş olan cami, günümüzde ibadete açık durumdadır.

1.3.3.Hacı Turgut Camii

Cami dıştan takriben 6.50 x 6.50 m ebadında, solda bir alt kasnakta dört penceresi olan bir bina görünümündedir. Beden duvarı moloz, sekiz köşe kasnak, iki tuğla, bir kesme taş ile örülmüş ve kasnak taşlarının arasına şakuli tuğlalar sıkıştırılmıştır. Üstü sekiz köşeli dik bir çatı ile örülmüştür. Bu basit caminin kendini aşan bir minaresi bulunmaktadır (Fotoğraf 2). Sanki minare cami için değil de, cami minare için yapılmış gibidir (Ayverdi, 1981, s.141).

Fotoğraf 2: Hacı Turgut Camii'nden bir görünüm

1.3.4.Zeynelabidin Paşa Camii (Tekke Camii)

Tekke Camii, 16. yüzyılda Zeynelabidin Paşa'nın bağışlarıyla yaptırılmıştır. Ayrıca ibadetler için her türlü odanın mevcut olduğu semahane, sohbethane, mescid, misafirhane ile birlikte; yüksekliği ve mükemmelliğiyle dikkat çeken minare ise 17. yüzyılda inşa edilmiştir (Pavlov, 2009, s.170). Caminin sol tarafında, Hayatiye kolunun kurucusu olan Pir Mehmed Hayati Halveti'nin türbesi yer almaktadır. Ohri'deki Halveti Hayati Tekkesi, tasavvufi bir merkez olmasının yanı sıra, Ohri ile etraftaki şehirlerin sosyal ve kültürel hayatında oldukça etkili olmuştur. Bu tekleden yetişen şeyhler Struga, Kırçova, Manastır, İştip gibi şehirlerde Halveti tekkeleri kurmuşlardır. Bugün cami ve Halveti Hayati Tekkesi birlikte hizmet vermektedir. Camide cuma namazları hala dervişlerin önderliğinde büyük bir itina ve huşu içinde kılınmaktadır (Ural, 2013, s.67). Günümüzde TİKA tarafından cami ve tekkenin restorasyon ve konservasyon çalışmaları sürdürülmektedir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Zeynelabidin Paşa Camii ve Mehmed Hayati Halveti Türbesi

1.3.5.Haydar Paşa Camii ve Türbesi

Haydar Paşa Camii, dışarıdan 8.40 m genişliğinde ve son cemaati ile beraber 12.30 m derinliğindedir. 1456'da inşa edilmiş olup, Ohri'nin en eski camilerindendir. Caminin sağ tarafında bir türbe yapısı bulunmaktadır. Bu yapı caminin temelleri üzerine inşa edilmiştir. Türbede Haydar Paşa'nın da içinde bulunduğu üç derviş yatmaktadır. İçerideki ahşap kubbenin üstü, çatı ile örtülüdür. Minareye içeriden çıkılmaktadır (Fotoğraf 4).

1.3.6.Sinan Çelebi Türbesi

Bu türbe, İmaret Tepesi veya Plaoşnik olarak bilinen ve bugün kullanım hakkı Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı'na ait olan alanda yer almaktadır. Osmanlı hakimiyeti döneminde İmaret Camii'nin hibe edici sahibi olarak bilinen Sinaneddin Yusuf Çelebi'nin türbesi, L harfi biçimindedir ve günümüzde açık olarak kilise avlusu içerisinde yer almaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 4: Haydar Paşa Camii'nden bir görünüm

Fotoğraf 5: Sinan Çelebi Türbesi ve İmaret Külliyesi'nin kalıntıları

Bugün kendi mevkiinde İmaret Camii'nden bahsetmek mümkün değildir. Öncelikle 1948 yılında İmaret Tepesi olarak adlandırılan mahalde yaşayan Türkler bölgenin milli park ilan edilmesinden sonra başka mahallere taşınmak zorunda kalmıştır. UNESCO 1967 yılında İmaret Tepesi'ni ve aynı alanda yer alan Sinan Çelebi Türbesi'ni koruma altına alırken, cami ile ilgili herhangi bir koruma sağlanmamıştır. Bu alanda yapılan kazı çalışmaları sonucunda cami 2000 yılında yıkılmış ve yerine tekrardan Aziz Kiliment ve Panteleymon Manastırı inşa edilmiştir (Ural, 2013, s.64).

Sinan Çelebi Türbesi, özellikle 6 Mayıs'ta kutlanan "Hıdrellez Günü" veya "Aziz George Günü" olarak bilinen günde, bölgede yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar tarafından yoğun olarak ziyaret edilmektedir. Günümüzde TİKA tarafından türbenin restore edilmesi ve korunmasına önem verilmektedir.

1.3.7.Aziz Naum Manastırı (Sarı Saltuk Türbesi)

Ohri'de ziyaret edilen bir diğer eser de, bugün Aziz Naum Manastırı olarak kullanılan dini yapıdır. Ayrıca buranın Balkanlarda İslam dininin yayılmasında önemli yeri olan dervişlerin en meşhuru Sarı Saltuk'un türbesi olduğuna inanılmaktadır (Fotoğraf:6). Sarı Saltuk uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan, onun adına türbeler yapılmıştır. Saltukname'ye göre Babadağı (Romanya), Kalliakra (Bulgaristan), Ohri (Makedonya), Blagay (Bosna - Hersek), Kruya (Arnavutluk), Babaeski (Edirne), Bor (Niğde), Diyarbakır, İznik gibi merkezlerde Sarı Saltuk'a ait olduğuna inanılan pek çok türbe bulunmaktadır (Ural, 2013, s.70-71).

1.3.8.Struga Yolundaki Mescidler

Osmanlıların Ohri'de inşa ettikleri camiler dışında iki mescidi bulunur. Bu mescidler, Ohri'den Struga'ya doğru giden cadde üzerindedir. İlki, Zeynelabidin Paşa Camii'nden sonra sol tarafta kalan yamaç üzerindeki harap ve kapalı olan mesciddir. Mescidin dikkat çeken özelliği, etrafını saran yeşillikler arasında ahşap, küçük ve ince yapıda olan bir minareye sahip olmasıdır. İkincisi de, yine Struga yolunun Ohri'den çıkış noktasındaki bir düzlüğün ortasında yer alan mesciddir. Semavi Eyice bölge halkı arasında yaptığı araştırmalar sonucunda bu mescidin adının "Çingene Camii" olarak geçtiğini, bu durumun bugün o

bölgede yer almış olabilecek Çingene mahallesinden ötürü uydurulmuş olduğunu söylemiştir. Ayrıca mescidin yapısal özellikleriyle ilgili olarak, kâgir ve sekiz köşeli bir yapı teşkil ettiğinden bahsetmiştir (Eyice, 1965, s.142).

Fotoğraf 6: Ohri Şehrindeki Aziz Naum Manastırı (Sarı Saltuk Türbesi'nden) bir görünüm

Ohri'nin hemen her köşesinde Osmanlı Dönemi'ne ait bir esere rastlanmaktadır. Osmanlı'nın bu şehirde miras bıraktıkları arasında yalnızca cami, türbe, tekke ve mescid gibi dini yapılar bulunmamaktadır. Ayrıca hamam, saat kulesi, çarşı ve bugün UNESCO tarafından koruma altına alınmış Osmanlı sivil mimarisinin en güzel örnekleri olan geleneksel Türk evleri de, Ohri'de Osmanlı'nın izlerini taşıyan diğer yapılardır.

1.3.9.Ohri Voska Hamamı

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Emin Mahmud Camii'nin yanında bulunan ve halk arasında Voska Hamamı olarak adlandırılan tarihi bir yapıdan bahsetmektedir. Osmanlı Dönemi'ne ait görkemli bir eser olan ve günümüzde mevcut yapısını korumuş olduğu görülen bu hamamın 17. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği düşünülmektedir.

Söz konusu tarihi yapı yıllar içinde büyük tahribata uğramıştır. Hamamın restore edilerek kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına hizmet verecek faal bir sanat ve kültür galerisi olarak düzenlenmesi ve bu doğrultuda varlığını devam ettirmesi amacıyla TİKA tarafından gerekli girişimlerde bulunulmuştur. Eser, günümüze kadar ayakta kalabilen Ohri'deki tek Türk hamamıdır.

1.3.10.Ohri Saat Kulesi

Ohri Kalesi'nin doğusundaki bir bayırda yer alan Saat Kulesi, 1726'da İşkodralı Çavuşdere Süleyman Ağa tarafından yapılmıştır. 1912'ye kadar özellikle düzenli namaz vakitlerini bildirme işlevi görmesi sebebiyle Müslümanlar için önemli bir yer teşkil etmiştir (Fotoğraf 7).

Kule, kare prizma gövdelidir ve iki katlı ahşap bir köşkü vardır. Alt katı saçaklı ve şehre bakan yüzünde yuvarlak kadranlı saati bulunmaktadır. Romen rakamlı saatin üzerine gelen saçak kavislenmiştir. Dikdörtgen bir kapı vasıtasıyla kuleye çıkılmaktadır. Kule gövdesindeki mazgal pencereler iç mekanı aydınlatmaktadır. Yapı, moloz taştan inşa edilmiştir. Yapının bugünkü görüntüsünden muhtemelen yakın bir zamanda restorasyon geçirdiği anlaşılmaktadır (Acun, 1999, s.325-326).

1.4.Ohri Geleneksel Şehir Mimarisi

Beş asrı aşan uzun bir süre Osmanlı hakimiyetinde kalan Balkan Coğrafyasında bugün Osmanlı kültür ve medeniyetinin izlerini görmek mümkündür. Tasavvuf Şeyhlerinin kurduğu tekkeler, sadece dini ve ahlaki eğitimin verildiği mekanlar olmayıp, aynı zamanda çeşitli meslek gruplarından teşekkül eden zanaatkarları da bünyesinde barındıran merkezlerdi. Osmanlı kültürünün günümüze kadar ulaşabilen sivil mimari yapılarının inşasında önemli rolü olan meslek erbabı, hem ahlak ve insani değerleri, hem de mesleki alandaki ustalıkları ile Balkan Coğrafyasının kültürel gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Tıpkı Anadolu şehirlerinde olduğu gibi Balkanlardaki cami, türbe, medrese, tekke, han, hamam vb. abidevi yapılarda bu zanaatkarların eserleriyle hemen hemen her yerleşim merkezinde karşılaşılacaktır. Osmanlı sivil mimarisinin en güzel örnekleri olan ve "Osmanlı - Türk Evi" olarak isimlendirilen mesken tipleri buna en güzel örneklerden birini teşkil etmektedir.

Fotoğraf 7: Ohri Saat Kulesi'nden bir görünüm

Günümüz Makedonya'sındaki Osmanlı - Türk Evi örnekleri, Anadolu'dakiler ile aynı plan, malzeme ve cephe özelliklerine sahiptir. Genellikle iki katlı, zemin katı kâgir, üst katı ahşap, iskelet sisteminde kerpiç dolgulu, çıkmalı, dış ve iç sofalı plan tiplerinde inşa edilmiş örneklerdir. Tavan ve dolap süslemeleri Anadolu'daki evler ile benzerlikler göstermektedir (Fotoğraf 8-9).

Makedonya'nın önemli yerleşmelerinden olan Ohri'de tipik Osmanlı - Türk Evi özellikleri gösteren çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür. Bu örnekler dolgulu ve eğimli saçakları, çıkmaları, çıkma kenarındaki ahşap köşe dikmeleri, yapım sistemleri ve yapı adalarındaki konumlanışları ile Osmanlı - Türk Evleri'nin bütün özelliklerini taşımaktadırlar. Bugün Ohri'de yer alan konutların birçoğu Anadolu'daki Safranbolu evleriyle benzerlikler göstermektedir (Urfalıoğlu, 2002, s.155-157).

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Fotoğraf 8: Geleneksel Ohri Evleri ve Arnavut kaldırımli sokaklarından bir görünüm

Fotoğraf 9: Ohri'de Osmanlı sivil mimarisinin izlerini taşıyan bir konut

Ohri geleneksel şehir mimarisinin korunmuş örnekleri, Makedonya'nın Osmanlı Dönemi'ne ait büyüleyici yapıları arasında yer almakta ve bugünün modern mimarisine ilham kaynağı olmaktadır. UNESCO'nun kültürel miras olarak koruma altına aldığı bu Osmanlı evlerinde şimdi zengin Makedonlar yaşamaktadır.

1.4.1. Ohri Çarşısı

Ohri şehir meydanı ile limanından başlayan çarşı, çok eski olmasına rağmen bugüne kadar orijinal görünümünü koruyabilmiştir. Osmanlılardan kalma çarşının bir sokağında bazı Türk restoran ve mağazaları bulunmaktadır. Çarşı içerisindeki bu sokak Türk Çarşısı adıyla tanınmaktadır. Osmanlı idaresi döneminde bu çarşıda yoğun şekilde Türkçe konuşularak alışveriş yapılmaktayken, günümüzde bu durum değişime uğramıştır.

Çarşının başlangıcında göl manzaralı çok sayıda kafe ve restoran bulunmaktadır. Oldukça hareketli ve renkli olan çarşıda hem alışveriş yapılabilir hem de burada yer alan restoranlarda Ohri'ye özgü yemeklerin, özellikle de lezzetli balıklarının tadına bakılabilir (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10: Ohri şehir meydanı ve çarşı girişinden bir görünüm

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Çarşıda gezerken çok sayıda turistik acente, kitapçı, hediyelik eşya dükkânları, elektronik eşya dükkânları, butikler, ayakkabı ve berber dükkânları ile meşhur Ohri incisinin satıldığı dükkânlara rastlanmaktadır. Çarşının devamında ise Ali Paşa Camii görülmektedir. Taş döşeli sokakları, geleneksel ve modern mimari dokusuyla bu çarşıda gezerken büyük zevk almak mümkündür. Ohri şehrini görmeye gelenlerin bu tarihi çarşığı mutlaka ziyaret etmeleri tavsiye edilir.

Çarşı bitişine yakın bir yerde, asırlık Çınar yer almaktadır. Çınar ağacı, şadırvanın olduğu küçük meydanda bulunmaktadır. Ağaç yaklaşık olarak 800 - 900 yaşındadır. Ağaç gövdesinin çevre uzunluğu 20 m'dir. Geçmişte içindeki boşlukta berber ve kahve dükkânının bulunduğu rivayet edilir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11: Çınar Meydanı'ndaki asırlık çınar ağacından bir görünüm

1.5.Struga Şehrinde Osmanlı İzleri

Makedonya'nın güneybatısında yer alan Struga, Ohri Gölü'nün kuzey kıyısında 41° kuzey paraleli ile 20° doğu boylamı arasında konumlanır. Şehir hemen batıda Arnavutluk Cumhuriyeti ile sınırlanmaktadır. Ohri Gölü'nün kuzeyinden Struga Şehrinin bulunduğu kesimden bir gideğen şeklinde gölden kaynağını alan Kara Drin Nehri,

şehri ikiye bölmektedir. Kara Drin Makedonya'da 50 km aktıktan sonra Debre şehrinin batısından Arnavutluk topraklarına geçmektedir. Kara Drin, Kukës şehrinde Ak Drin ile birleşerek Drin nehrini oluşturmakta ve Adriyatik Denizi'ne sularını boşaltmaktadır.

Struga şehri, 14. yüzyılın son çeyreğinde (1395'lerde) Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Bu dönemde şehir, Ohri gibi birçok açıdan kalkınmıştır. Bölgede 517 yıl süren Osmanlı hakimiyeti, Balkan Savaşları neticesinde 1912'de sona ermiştir. Osmanlı'nın son dönem idari yapılanmasında Struga, Manastır Vilayeti sınırları içinde, Manastır Sancağı'na bağlı olmuştur (Nasrullah, 2003, s.28-40).

Günümüzde Struga'da Osmanlı Dönemi'ne ait birçok eserin harap bir vaziyette olduğu görülmektedir. Osmanlı'nın bu topraklardan çekilmesiyle birlikte bu döneme ait çoğu yapının yıkıldığını söyleyebiliriz. Bugün bu şehirde Osmanlı Dönemine ait bir abidevi yapı olarak Hayati Halveti Tekkesi dikkati çekmektedir. 2002 sayımına göre 16 559 nüfusun yaşadığı Struga'da nüfusun % 53'ü Makedon Ordadoks Hıristiyan, % 32'si Arnavut, % 5.5'i Türk olmak üzere % 40'dan fazlası Müslümandır. Müslüman nüfus oranının Ohri şehrine göre daha fazla olduğu Struga'da, İslami yapıların birçoğunu yıkma girişimine giren ve son yıllarda görünürlüğü artan Selefi gruplarının varlığı dikkati çekmektedir. Struga'daki Osmanlı eserlerinin bir kısmının restore edilmesi ve korunması görevinin TİKA tarafından üstlenildiği görülmektedir.

1.5.1.Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi

İslam dininin ayrılmaz bir parçası olan tasavvuf kültürünün izleri hem Ohri'de hem de Struga'da görülmektedir. Osmanlılar Balkanlar'a yerleşmeden önce İslam adına gönülleri fetheden tasavvuf erbabı kişilerle bu topraklara gelerek yol kavşaklarında kurdukları tekke ve zâviyelerde yaptıkları faaliyetlerle insanların sevgisini kazanmışlardır. Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi de günümüze kadar gelebilmiş, Anadolu ve Balkanlar'da tanınmış bir tasavvufi akım olan Halvetiyye tarikatına mensup önemli bir dini yapıdır (Foto 12).

Osmanlı kültürünün önemli bir eseri olan bu tekke, Struga şehir merkezine yakın bir yerde bulunmaktadır. Tekkenin kuruluş tarihiyle ilgili kesin bir bilgi var olmamakla birlikte, bu yapı sözlü geleneğe göre

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

18. yüzyıl başlarında Struga'da önemli bir derviş olan Hasan Baba tarafından kurulmuştur. Tekke, birkaç küçük odadan oluşan ahşap tipte bir mimari yapıdır. Bu odalar; namaz odası (semahane), sohbet odası (kafe odası), yaz odası ve misafirhaneden oluşmaktadır. Yapıdaki tüm odalar iki parçaya bölünmüş dört çıkıntılı bir çatı ile kaplanmıştır. Alışılmışın aksine bu tekkeye giriş güney taraftandır, ayrıca tekkenin minaresi de bu tarafta yer almaktadır. Kültürel ve estetik değerleriyle Halveti Tekkesi, 18. ve 19. yüzyıla ait tipik bir Osmanlı mimari örneğidir (Pavlov, 2008, s.102).

Fotoğraf 12: Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi

1.5.2. Mustafa Çelebi Camii

Nüfusunun yarıya yakını Müslümanların oluşturduğu Struga'da çok sayıda cami bulunmaktadır. Şehirdeki camilerin bazıları oldukça eskidir. Bunlardan Mustafa Çelebi Camii, 1570 yılında inşa edilen Osmanlı Dönemi'nin önemli tarihi eserlerindedir. Struga'da Vahabi oldukları bilinen radikal bir grubun cami alanı içinde yer alan türbeyi 2012 yılında yıkması Türkiye'de ve Balkan Müslümanları arasında büyük infiale sebep olmuştur. Mustafa Çelebi caminin korunması ve restorasyonu TİKA tarafından üstlenilmiştir. Cami restorasyonunun Türk

ve Arnavut mühendisler tarafından gerçekleştirilmesine de özen gösterilmiştir (Fotoğraf 13).

Struga'daki Mustafa Çelebi Hamamı da yıkıntılar içinde onarılmayı beklemektedir. Ayrıca Mustafa Çelebi Camii'nin yakınındaki Saat Kulesi'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılmış olduğu bilinmektedir.

Fotoğraf 13: Struga'daki Mustafa Çelebi Camii'nden bir görünüm

2.SONUÇ

Makedonya'nın güneybatısında yer alan Ohri gölü ve yakın çevresi, doğal çekiciliğinin yanı sıra, Osmanlı kültür ve medeniyetinin izlerini taşıyan tarihi ve kültürel değere sahip abidevi yapılarıyla da Balkan Coğrafyasının en önemli turistik merkezleri arasında yer alır. Osmanlı Devleti beş asrı aşan süreyle hüküm sürdüğü Balkanlarda bir kısmı günümüze kadar ulaşabilen birçok tarihi ve kültürel esere mührünü vurmuştur. 1385 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine giren Ohri şehri, 1912'ye kadar tam 527 yıl Osmanlı idaresinde kalmıştır. Osmanlılar Ohri'ye büyük önem atfetmiş, burayı bölgenin en önemli kültür merkezlerinden biri haline dönüştürmüşlerdir.

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

Osmanlılar 14. yüzyılın sonlarından itibaren Makedonya'da gerçekleştirdiği fetihler sonrasında Ohri'de cami, türbe, tekke, mescid, medrese, han, hamam, çarşı, bedesten vb. abidevi yapıların inşasına önem vermiştir. Ayrıca bu dönemde Hıristiyan nüfus için de kilise ve manastırlar inşa edilmiştir. Bir kısım yapılar da (Aziz Kliment Panteleymon Kilisesi ile Ayasofya Kilisesi) camiye çevrilmiştir.

Ohri'de turistler tarafından sıklıkla ziyaret edilen camiler arasında; Ali Paşa, Zeynelabidin Paşa, Emin Mahmud, Hacı Turgut, Hacı Hamza, Haydar Paşa, Kuloğlu camileri yer almaktadır. Keza Sinan Çelebi ve Haydar Paşa Türbeleri ile Pir Mehmet Hayati Halveti Tekkesi de günümüze kadar gelen Osmanlı Dönemi'ne ait İslami yapılardır. Ohri'ye 29 km uzaklıkta bulunan Aziz Naum Manastırı Osmanlı Dönemindeki Sarı Saltuk Türbesi'nin bulunduğu yerdedir.

Osmanlı - Türk sivil mimarisinin izlerini taşıyan meskenlerin tipik örneği olan Safranbolu evlerini Ohri'de görmek mümkündür. Ohri Çarşısı, Saat Kulesi ve Voska Hamamı da bugün hala ayakta olan Osmanlı Dönemi eserlerindedir. Günümüzde Ohri'de Osmanlı dönemden kalan çoğu eserin korunması ve restore edilmesi amacıyla TİKA'nın büyük çaba sarf ettiği görülmektedir.

Makedonya Devleti Hıristiyan kültürüne ait kilise, manastır, bazilika vb. yapıları itina ile koruyup restore ederken; 527 yıl bölgede hüküm sürmüş olan Osmanlı Dönemi'ne ait Türk - İslam eserlerine karşı aynı hassasiyeti göstermemiştir. Kamu bütçesinden ülkenin dört bir köşesine Ortodoks Hıristiyan kimliğini öne çıkaran başta Büyük İskender heykeli ve haçlar olmak üzere çok sayıda anıtsal yapı inşa edilirken; yıkılmaya terk edilmiş cami, türbe, tekke, hamam vb. abidevi yapılar bugün yalnızca Türkiye bütçesinden TİKA'nın katkıları sayesinde ancak bir kısmı restore edilebilmektedir. Bazı eserler de, Ohri'deki İmaret Camii'nde olduğu gibi bizzat Makedonya Devleti tarafından yıkılıp yerine Hıristiyan kültürüne ait mabetler (Panteleymon Manastırı) inşa edilmiştir. Günümüzde nüfusunun yaklaşık % 35'ini Müslümanların oluşturduğu Makedonya'da bu durum iç barışı tehdit etmektedir.

Makedonya içinde Ohri Gölü ve civarı sayfiye yeri, tarihi-kültürel potansiyeli ile Balkanlarda önemli bir turistik merkezdir. Ohri şehrini ziyaret eden yabancı ülke turistleri arasında Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'den bölgeyi ziyarete gelen turistlere ecdat yadigarı

kendi kültürel değerlerine ait Osmanlı eseri abidevi yapıları görmeleri ve sahiplenmeleri hedeflenmiştir.

Türkiye'nin son yıllarda TİKA başta olmak üzere kamu ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla Osmanlı eserlerini yeniden ihya etmeye yönelik restorasyon çalışmaları takdire şayandır. Ancak bir kısmı günümüze ulaşabilmiş ecdat yadigarı, birçoğu da vakıf malı olan eserlerin korunması ve üzerine değişik amaçlarla inşaa edilen yapılardan arındırılması güçlü bir kamuoyu desteği ve hukuki mücadeleyi elzem kılmaktadır. Ecdat yadigarı Osmanlı Vakıf eserlerimizin sadece Ohri çevresi ve Makedonya ile sınırlı kalmayıp bütün Balkanlarda hukuki mücadelesinin verilmesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve 80 milyona ulaşan Türk halkının boynunun borcudur.

KAYNAKÇA

- Acun, H. (1998). "Makedonya Manastır Bölgesi (Manastır, Ohri, Prilepe) Saat Kuleleri", Atatürk Manastır Sempozyumu, s.325-332, 12-13 Ekim 1998, Manastır (Bitola).
- Aruçi, M. (2007). Ohri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 33, s.330, İstanbul.
- Ayverdi, E. (1981). Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri - Yugoslavya, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 3. Cilt, 3. Kitap, İstanbul.
- Design, L. (2014). Ohrid Guide, s.15, Ohrid.
- Kahraman, S.A. (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümölcine, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı, Yapı Kredi Yayınları, Cilt 2, s.707, İstanbul.
- Eyice, S.(1965). "Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri", Vakıflar Dergisi, Sayı:6, s.137-145, Baha Matbaası, İstanbul.
- İbrahim, S. (2011). Ohri ve Struga Bölgesi'ndeki Tasavvuf Kültür Mirasının Varlığı, 15 Ocak 2011, Zaman Makedonya, Ohri.
- İzzeti, M. (2003). 18. ve 19. Yüzyılda Balkanlarda Tasavvuf Akımları, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

OHRI GÖLÜ ÇEVRESİNDE (MAKEDONYA) OSMANLI İZLERİ

- Kirovski, P. ve diğerleri, (1978). Ohrid İ Ohridsko Niz Istorijata, I, 61-197, 224-268; II, 7-60, 113-180, 257-292, 298-299; Skopje.
- Kurt, H. (2012). Balkan Ülkeleri Ders Notları, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzman, P. (2009). Ohrid World Heritage Site, Unesco Office İn Venice, s.14, Skopje.
- Nasrullah, M. (2003). Osmanlı Atlası - XX. Yüzyıl Başları, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, s.28-40, İstanbul.
- Özey, R. (2000). Avrupa Coğrafyası, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Pavlov, Z., 2008, Macedonian Culturel Heritage Ottoman Monuments, Unesco Office İn Venice, s.102, Skopje.
- Pavlov, Z. (2009). “Zeynel Abedin Pasha Tekke”, Ohrid World Heritage Site, s.170, Ohrid.
- Sarıнай, Y. (2006). Osmanlı Belgelerinde Ohri, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, s.9, İstanbul.
- Stojanovski, A. (1981). Gradovite Na Makedonija Od Krajot Na Xıv Do Xvıı Vek, S. 15-17, 45-48, 62-72; 107-108, 129; Skopje.
- Türkan, A. (2012). “Makedonya’da Bulgar ve Latin Kilisesinin Gelişimi (Tunalı Hilmi’nin Makedonya Risalesi)”, Makedonya’da İslam Kültürü, Milel Ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, Sayı: 2, s.135, İstanbul.
- Ural, S. (2011). “Balkanlar’ın Dini Motiflerinin Oluşmasında Ohri Şehrinin Yeri: Aziz Kliment, Aziz Naum ve Sarı Saltuk Örnekleri”, Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi, s.2-18, Sakarya.
- Ural, S. (2013). Balkanlar’ın İncisi Ohri, Mostar Yayınları, İstanbul.
- Urfalıoğlu, N. (2002). “Günümüz Makedonya’sındaki Osmanlı Türk Sivil Mimari Örnekleri”, Balkanlar’da İslam Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliđleri, İslam Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İrcıca, s.155-157, İstanbul.
- [Http://www.Tika.Gov.Tr/Tr/Haber/Tikanin_Tarihi_ve_Kulturel_Varliklarin_Korunmasına_Yonelik_Calismalari_Makedonyada_Devam_Ediyor-1544](http://www.Tika.Gov.Tr/Tr/Haber/Tikanin_Tarihi_ve_Kulturel_Varliklarin_Korunmasına_Yonelik_Calismalari_Makedonyada_Devam_Ediyor-1544) (Son Erişim: 18.03.2015).